

Från redaktionen

Vem definierar vilka som är “vi” och “dom” i det mångkulturella samhället och hur ser invandrarkvinnornas situation ut? Dessa frågor ställdes i *Kvinnovetenskaplig tidskrift* nr 3/1991 med temat Kvinnor och etnicitet. I detta nummer vill vi med temat Andras andra aktualisera den dialog som påbörjades 1991 med syfte att utveckla förutsättningar för “a more robust politics of solidarity”, som man formulerade det med hänvisning till Sandra Harding.

Den dåvarande redaktionen kunde konstatera att den internationella diskussionen om den “vita” feminismens etnocentriska syn på andra kulturer i stort sett gått den skandinaviska kvinnoforskningen förbi. Detta forskningsläge är till stor del likartat idag, medan analyser av betydelse av genus och etnicitet framstår som minst lika angelägna mot bakgrund av samhällsförändringar i såväl globalt som lokalt perspektiv.

Genus och etnicitet är viktiga delar, men inte de enda, i ett komplext system av skillnader – det finns många “andra”. I detta nummer diskuteras därför skillnader och åtskillnader, kategoriseringar och generaliseringar på olika nivåer. Genom fokus på hur differentieringar fungerar både identitetsskapande och i skapandet av hierarkier, belyses mekanismer för såväl segregation och diskriminering som vägar till självreflexion, handlande och förändring.

Genom att differentiera oss från andra nära och andra andra blir vi den typ av subjekt vi är. I en process av förnekande och beroende av andra uppnår vi autonomi. Så resonerar bland annat Judith Butler enligt Åsa Carlson, som i sin artikel diskuterar subjekt och agentskap hos Seyla Benhabib och Judith Butler. Carlson utgår från den argumentation som de båda teoretikerna för

© Karin Dolk *Utan titel* 2000

om subjektets autonomi och möjlighet att agera enligt egna genuina intentioner (Benhabib) respektive det subjekt som är konstituerat av språk, makt och diskurser (Butler). Medan Benhabib förlägger det feministiska emancipatoriska projektet hos subjektet, ser Butler dess kritiska potential i språket. Åsa Carlson diskuterar hur frågor om identitet, om handling, förändring och motstånd formuleras utifrån de olika förhållningssätten. En av slutsatserna är att det är angeläget att undersöka om det i grunden finns flera sätt att bli och vara subjekt på. "Vi har alltför lätt att förutsätta att andra är som vi själva", som Carlson formulerar det. Butlers största förtjänst finner hon i hennes outtröttliga upprepande av hur betydelsefulla språk och normer är för subjektets tillblivelse.

Frågor om hur könsskillnader och språkskillnader är förbundna med varandra åter-

kommer inte oväntat i vår intervjuserie, då det denna gång är just Judith Butler som samtalar med Gayle Rubin. Rubin förhåller sig skeptisk i frågan om förvärvandet av språket kräver en könsdifferentiering som en ursprunglig skillnad: reproducerade vi oss könlöst skulle vi fortfarande ha förmågan att tala, säger hon. Och hon efterlyser betydligt mera komplexa modeller än ett tänkande i binära motsatser för förståelsen av hur språk, sexualitet och samhälle är strukturerade. Sexuell variation, menar hon bland annat, är ett system av många skillnader, inte bara av några få viktiga.

Paulina de los Reyes fokuserar en specifik samhällelig arena för kategoriseringar och segregation, nämligen den svenska arbetsmarknadens utveckling under efterkrigstiden. I sin artikel "Folkhemmets paradoxer. Genus och etnicitet i den svenska modellen"

argumenterar hon för en ny förståelse av arbetslivets förändringar och i synnerhet av arbetskraftens differentiering mot bakgrund av en analys som beaktar både genus och etnicitet. Via en granskning av två viktiga studier av perioden visar hon hur "invandrare" och "kvinnor" utsöndras som två separata grupper med manlighet och svenskhet som en osynlig underliggande norm. Invandrarkvinnorna osynliggörs även de då "kvinnor" i denna diskursiva konstruktion avser svenska kvinnor, medan "invandrare" avser invandarmän eller en könlös kategori. Men det finns kvinnor bland invandrare och invandrare bland kvinnor, som hon formulerar det. De los Reyes påvisar hur denna differentiering har rötter långt tillbaka i tiden och hur den har institutionaliserats genom handlingar, värderingar och regler som reproduceras på olika nivåer i arbetslivet och i samhället. Det är dock inte invandrarkvinnornas historia som främst skall berättas, hävdar hon. Snarare är det nödvändigt med en analys av de mekanismer som skapar skillnader, kategoriserar och utsorterar människor utifrån både kön och nationalitet. Därför är såväl ett etniskt som ett genusperspektiv nödvändigt för att förstå de institutionella ramarna som skapar arbetskraftens villkor idag.

Kategoriseringar och differentieringar står inte heller kvinnorörelser fria från. Leonor Camauër reflekterar i sin artikel "Att lära sig jonglera med identiteter. Om feminism och etnicitet inom kvinnorörelser" över de dilemman som uppstår när etnicitet korsar kön inom ramarna för kvinnorörelsers kollektiva handlande. Utifrån sin forskning och sin egen erfarenhet visar hon bl.a. hur särskiljandet mellan "vi" och "de" befäster olikhet, och att utsagor värderas med utgångspunkt från denna "olikhet". På detta

sätt ges tolkningsföreträde till en del av gruppen, medan den andra delen oftast diskvalificeras från början. Idén om systerskapet, som en del av en kollektiv identitet, är alltså inte oproblematisk. Den är inte bara en källa till styrka och glädje, utan kan också dölja reella maktförhållanden i en grupp. En lösning, menar Camauër, skulle kunna vara att lära sig tänka annorlunda om likhet och olikhet. Reflexion och självreflexion är redan en del av kvinnorörelsers handlande, men det måste även omfatta insikten att vi är både lika och olika.

"Min övertygelse är att främlingskapet som aktuellt politiskt problem i dag inte kan lösas på annat sätt än att vi alla personligen går in i det", säger Julia Kristeva i en intervju i numret från 1991. Frågan om vem det är som definierar vem kan således riktas som en uppmaning till var och en att göra sig medveten om position och situation i såväl teori som i praktik.

Till sist önskar redaktionen alla läsare en skön och eftertänksam sommar! På återseende till hösten och på konferensen Utopier & Dystopier, då vi även passar på att fira vårt 20-årsjubileum.

RÄTTELSE: Kristina Rolins recension av Hildur Kalmans avhandling i nr 1/00 var översatt av Karin Lindeqvist. Vi beklagar att Lindeqvists namn föll bort.